

Sprawa C-932/19**Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym****Data wpływu:**

20 grudnia 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Győri Ítéltábla (sąd apelacyjny w Győr, Węgry)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

10 grudnia 2019 r.

Strona skarżąca:

J.Z.

Pozwane:

OTP Jelzálogbank Zrt.

OTP Bank Nyrt.

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.

[...]

W postępowaniu apelacyjnym wszczętym wskutek wniesienia przez J.Z. apelacji [...] od wyroku [...] z dnia 3 lipca 2019 r. wydanego przez Veszprémi Törvényszék [sąd w Veszprém, Węgry] w postępowaniu wszczętym przez **J.Z.** ([...] Tapolca, [...]), **strona powodowa**, przeciwko **OTP Jelzálogbank Zártkörűen Működő Részvénytársaság** ([...] Budapest, [...]), pierwszy z pozwanych, **OTP Bank Nyilvánosan Működő Részvénytársaság** ([...] Budapest, [...]), drugi z pozwanych, oraz **OTP Faktoring Követeléskezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság** ([...] Budapest, [...]), trzeci z pozwanych, którego przedmiotem jest stwierdzenie nieważności umowy, Győri Ítéltábla (regionalny sąd apelacyjny w Győr, Węgry) wydaje następujące

Postanowienie

- 1 Győri Ítéltábla (regionalny sąd apelacyjny w Győr, Węgry) postanowił wszcząć postępowanie w przedmiocie wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym przedstawiając Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytanie prejudycjalne:

Czy art. 6 ust. 1 [dyrektywy Rady 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich,] stoi na przeszkodzie przepisowi krajowemu, który w odniesieniu do umów kredytowych zawieranych z konsumentami stwierdza, że w umowach o kredyt konsumencki nieważne są – z wyjątkiem warunków umownych negocjowanych indywidualnie – te warunki umowne, na podstawie których instytucja finansowa postanawia, że przy uruchomieniu środków przeznaczonych na nabycie rzeczy będącej przedmiotem kredytu lub leasingu będzie stosować kurs kupna waluty, a przy spłacie długu – kurs sprzedaży lub jakkolwiek kurs wymiany waluty inny niż kurs ustalony w chwili uruchomienia środków oraz zastępuje nieważne warunki umowne, zarówno w odniesieniu do uruchomienia środków, jak i spłaty długu przepisem, który nakazuje stosować urzędowy kurs wymiany ustalany dla danej waluty przez narodowy bank węgierski bez zbadania, czy przepis ten – w świetle wszystkich warunków umownych – rzeczywiście chroni konsumenta przed szczególnie szkodliwymi skutkami oraz bez umożliwienia konsumentowi wyrażenia woli skorzystania z ochrony, jaką daje ten przepis prawa?

2 [...]

3 [...] [postanowienia proceduralne wymagane przez prawo krajowe]

Uzasadnienie

Okoliczności faktyczne poprzedzające skierowanie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 4 Powód i drugi z pozwanych zawarli w dniu 16 maja 2007 r. umowę kredytu na cele osobiste. W dniu 4 czerwca 2007 r. powód oraz pierwszy i drugi z pozwanych zawarli umowę kredytu zabezpieczonego hipoteką w celu zakupu mieszkania, a w dniu 4 października 2008 r. powód i drugi z pozwanych zawarli umowę kredytu w celu refinansowania długu. W każdej z tych trzech umów kredytodawcy zobowiązali się do udzielenia powodowi, będącemu konsumentem, kredytu denominowanego w walucie obcej. Wszystkie te umowy są umowami konsumenckimi.

Kredytodawcy rozwiązali następnie umowy kredytu zawarte w dniach 16 maja 2007 r. i 4 czerwca 2007 r. oraz scedowali swoje roszczenia na trzeciego pozwanego. Umowa z dnia 4 września 2008 r. wygasła po wykonaniu przez powoda jego zobowiązań.

- 5 Powód podniósł w pozwie, iż trzy wskazane umowy kredytu należy uznać za nieważne. W odniesieniu do kredytu przeznaczanego na zakup mieszkania wniósł

on o uznanie umowy za obowiązującą do dnia wydania wyroku oraz o ustalenie wysokości długu w kwocie 3 310 525 HUF powiększonej o odsetki umowne w wysokości 5,99% rocznie począwszy od dnia 13 marca 2015 r. do dnia wydania wyroku oraz odsetki za opóźnienie w zapłacie w ustawowo określonej wysokości począwszy od tego dnia do dnia całkowitej spłaty długu. Wniósł on również o nakazanie drugiemu pozwanemu zapłaty kwoty 619 460 HUF z tytułu kredytu udzielonego na cele osobiste oraz kwoty 605 159 HUF z tytułu kredytu udzielonego w celu refinansowania długu, obu powiększonych o należne odsetki.

Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa.

- 6 Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo uznając je za bezpodstawne. Powód wniósł apelację od tego wyroku.
- 7 Powód podniósł w apelacji, iż sąd drugiej instancji powinien również, zgodnie z wyrokiem wydanym przez Trybunał Sprawiedliwości w sprawie C-260/18, wziąć pod uwagę nieuczciwy charakter zawartych w umowie warunków odnoszących się do stosowania różnych kursów wymiany walut. Podkreśla on przy tym, iż udzielona przez bank informacja o ryzykach związanych z kursem wymiany walut nie była odpowiednia.

Przepisy prawa mające zastosowanie w niniejszej sprawie

- 8 Dyrektywa 93/13/EWG (zwana dalej „dyrektywą”). Zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz postanowienia lub zasady konwencji międzynarodowych, których stroną są państwa członkowskie lub Wspólnota, zwłaszcza w dziedzinie transportu, nie będą podlegały jej przepisom.
- 9 Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy stanowi, iż warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.
- 10 Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.
- 11 Stosownie do § 209 ust. 1 Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (ustawy nr IV z 1959 r. ustanawiającej kodeks cywilny, zwanej dalej „dawnym kodeksem cywilnym”) ogólne warunki umów lub postanowienia umów zawieranych z konsumentami, niezgodnione indywidualnie, są nieuczciwe, jeżeli wbrew wymogom dobrej wiary i słuszności określają wynikające z umowy prawa i obowiązki stron w sposób jednostronny i nieuzasadniony, ze szkodą dla tej strony, która nie ustanowiła tych warunków.

- 12 Zgodnie z § 209 ust. 5 dawnego kodeksu cywilnego nie można uznać, że warunek umowny jest nieuczciwy, jeśli został on narzucony przez przepis ustawy lub rozporządzenia albo sformułowany na jego podstawie.
- 13 Jak stanowi § 209/A ust. 2 dawnego kodeksu cywilnego, nieuczciwe postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które stanowią część umowy jako ogólne warunki umów oraz które zostały sformułowane jednostronnie i bez indywidualnego uzgodnienia przez stronę zawierającą umowę z konsumentem, są nieważne. Na nieważność umowy można powołać się jedynie na korzyść konsumenta.
- 14 Zgodnie z § 3 ust. 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönösszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. Törvény [ustawy nr XXXVIII z 2014 r. regulującej niektóre kwestie związane z orzeczeniem wydanym przez Kúria (sąd najwyższy) w celu ujednoczenia prawa dotyczącego umów kredytu zawieranych przez instytucje finansowe z konsumentami, zwaną dalej „ustawą DH 1”] w umowach o kredyt konsumencki nieważne są – z wyjątkiem warunków umownych negocjowanych indywidualnie – te warunki umowne, na podstawie których instytucja finansowa postanawia, że przy uruchomieniu środków przeznaczonych na nabycie rzeczy będącej przedmiotem kredytu lub leasingu będzie stosować kurs kupna waluty, a przy spłacie długu – kurs sprzedaży lub jakikolwiek kurs wymiany waluty inny niż kurs ustalony w chwili uruchomienia środków.
- 15 Stosownie do § 3 ust. 2 przywołanej wyżej ustawy, bez uszczerbku dla ust. 3, warunek umowny dotknięty nieważnością na podstawie ust. 1 jest zastępowany przez postanowienie przewidujące stosowanie, zarówno w odniesieniu do uruchomienia środków, jak i do ich spłaty (w tym spłaty rat i wszystkich kosztów, opłat i prowizji określonych w walucie obcej), urzędowego kursu wymiany ustalonego przez narodowy bank węgierski dla danej waluty obcej.

Wyroki Trybunału Sprawiedliwości mające znaczenie w niniejszej sprawie

- 16 W wyroku wydanym w sprawie C-618/10, Banco Español de Crédito, Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, iż zawarte w art. 6 ust. 1 dyrektywy określenie „nie będą wiążące dla konsumenta” zmierza do zastąpienia ustanowionej w umowie równowagi formalnej między prawami i obowiązkami stron równowagą rzeczywistą, pozwalającą na przywrócenie równości tych stron (pkt 63). Wskazał on również, iż zmiana umowy może nie gwarantować konsumentowi tak skutecznej ochrony jego praw, jak ochrona wynikająca z niestosowania nieuczciwych warunków umownych (pkt 70).
- 17 Zgodnie z wyrokiem w wydanym w sprawie C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, w sytuacji takiej, jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której umowa zawarta przez przedsiębiorcę i konsumenta nie może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwego warunku umownego, przywołany przepis nie

sprzeciwia się uregulowaniu krajowemu, które pozwala sądowi krajowemu zaradzić skutkom nieważności tego warunku umownego poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym. W uzasadnieniu wskazano, iż konsument nie może zostać narażony na szczególnie niekorzystne konsekwencje, bowiem w ten sposób osiągnięcie skutku odstrasającego wynikającego z unieważnienia umowy byłoby zagrożone (pkt 83). Natychmiastowa wymagalność pozostałej do spłaty kwoty kredytu rodzi ryzyko, że kwota ta będzie przekraczać możliwości finansowe konsumenta, a zatem penalizować go w większym stopniu, niż kredytodawcę, który nie zostanie tym samym zniechęcony do wprowadzania takich warunków w proponowanych przez siebie umowach (pkt 84).

Z wyroku tego wynika, że Trybunał Sprawiedliwości nie odniósł się do kwestii tego, kto ponosi ryzyko związane z kursem wymiany walut.

- 18 W wyroku wydanym w sprawie C-483/16, Sziber, Trybunał Sprawiedliwości uznał co do zasady, iż nie jest sprzeczny z art. 7 dyrektywy przepis prawa krajowego, taki jak § 37 ust. 1–3 i § 37/A ust. 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (ustawy LXXVII z 2014 r. o uregulowaniu kwestii związanych ze zmianą waluty, w której są denominowane umowy kredytu zawierane z konsumentami, i z przepisami dotyczącymi odsetek, zwanej dalej „ustawą DH 2”), lecz jedynie wtedy, gdy stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w danej umowie pozwala na przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku owych nieuczciwych warunków.
- 19 W sprawie C-51/17, Ilyés, Trybunał Sprawiedliwości uznał, iż art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że zakres zastosowania tej dyrektywy nie obejmuje warunków odzwierciedlających obowiązujące przepisy prawa krajowego, wprowadzonych po zawarciu umowy kredytu z konsumentem i mających na celu zastąpienie nieważnego warunku tej umowy, poprzez wprowadzenie urzędowego kursu wymiany ustalonego przez narodowy bank węgierski. Jednakże warunek dotyczący ryzyka kursowego, taki jak będący przedmiotem postępowania głównego, nie jest wyłączony z tego zakresu zastosowania na podstawie owego przepisu.

W wyroku tym stwierdzono, iż wyłączenie stosowania systemu ustanowionego w dyrektywie 93/13 jest uzasadnione okolicznością polegającą na tym, że, co do zasady, istnieje uzasadnione przypuszczenie, iż ustawodawca krajowy dokonał wyważenia ogółu praw i obowiązków stron niektórych umów (pkt 53). W odniesieniu do § 3 ustawy DH 1 Trybunał Sprawiedliwości wskazał, iż ustawa ta została przyjęta w szczególnym kontekście, ponieważ opiera się ona na wydanym w celu ujednoczenia prawa orzeczeniu Kúria (sądu najwyższego) nr 2/2014 PJE, w którym sąd ten stwierdził nieuczciwy charakter lub domniemanie nieuczciwego charakteru warunków dotyczących różnicy kursu

wymiany oraz możliwości jednostronnej zmiany zawartych w zawieranych z konsumentami umowach kredytu lub pożyczki denominowanych w walucie obcej. Zarówno owo orzeczenie Kúria (sądu najwyższego), jak i ustawa DH 1 są oparte na wyroku wydanym w sprawie C-26/13 (pkt 58 i 59).

- 20 W wyroku wydanym w sprawie C-118/17, Dunai, Trybunał Sprawiedliwości wyszedł z założenia, iż przepisy prawa krajowego, które dokonują zmiany warunków umownych dotyczących spreadów walutowych w drodze ustawy i jednocześnie zachowują ważność umów kredytowych, są zgodne z celem realizowanym przez dyrektywę (pkt 40). Jednakże, przepisy te muszą spełniać wymogi wynikające z art. 6 ust. 1 dyrektywy (pkt 42). Fakt, że niektóre warunki umowne zostały uznane w drodze przepisów prawa za nieuczciwe i nieważne oraz zastąpione nowymi postanowieniami w celu dalszego istnienia danej umowy, nie może bowiem prowadzić w konsekwencji do osłabienia ochrony gwarantowanej konsumentom (pkt 43). W tej sprawie klauzula ryzyka walutowego określa główny cel umowy i utrzymanie umowy nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia, co jednak powinien ocenić sąd odsyłający (pkt 52). Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że zastąpienie nieuczciwego warunku umownego przepisem prawa krajowego o charakterze uzupełniającym może mieć miejsce jedynie w przypadkach, w których rozwiązanie umowy jako całości naraziłoby konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki, a w rozpatrywanej sprawie utrzymanie umowy w mocy byłoby sprzeczne z interesami konsumenta (pkt 54 i 55).
- 21 W wyroku wydanym w sprawie C-260/18, Dziubak, Trybunał Sprawiedliwości uznał, iż w zakresie ustalenia skutków prawnych interesy konsumenta należy oceniać w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu (pkt 50 i 51), aczkolwiek, jeżeli konsument, po powiadomieniu go przez sąd, ma zamiar nie podnosić nieuczciwego i niewiążącego charakteru warunku, wyrażając w ten sposób dobrowolną i świadomą nań zgodę, to w takim przypadku wspomniany system ochrony nie ma zastosowania (pkt 54). Trybunał Sprawiedliwości uzupełnił wyrok wydany w sprawie C-26/13 wskazując, iż rozważane w nim skutki dla sytuacji konsumenta należy oceniać w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, a z drugiej strony, do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona w tym względzie przez konsumenta. Zdaniem Trybunału Sprawiedliwości art. 6 ust. 1 dyrektywy stoi na przeszkodzie utrzymaniu w umowie nieuczciwych warunków umownych, jeżeli ich usunięcie prowadziłoby do unieważnienia tej umowy, a sąd uważa, że takie unieważnienie miałyby niekorzystne skutki dla konsumenta, jeżeli konsument nie wyraził zgody na utrzymanie ich w mocy.

Uzasadnienie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 22 W następstwie wyroków wydanych przez Trybunał Sprawiedliwości w sprawach C-118/17 i C-260/18 przed sądami węgierskimi toczy się obecnie znaczna liczba

postępowań, w których konsumenci co raz częściej wnoszą o stwierdzenie całkowitej nieważności umowy ze względu nieuczciwy charakter warunków umownych dotyczących różnic kursowych, a ze względu na konsekwencje wynikające z systematycznie podnoszonego przez nich istotnego ryzyka kursowego walut nie chcą, aby ten nieuczciwy warunek umowy został zastąpiony przez przepis prawa krajowego o charakterze uzupełniającym, ponieważ ich zdaniem nie chroni ich to przed szczególnie niekorzystnymi skutkami nieważności umowy. Należy jednak wskazać, iż, zgodnie z orzeczeniami sądów węgierskich wydanymi już po ogłoszeniu tych wyroków, ze względu na to, że nie można uznać warunków umownych dotyczących ryzyka kursowego za nieuczciwe, sądy węgierskie nie mogą rozwiązać całkowicie stosunku prawnego opierając się wyłącznie na nieważności będącej skutkiem różnic kursowych i zastosować skutków prawnych tej nieważności w odniesieniu do całości umowy z pominięciem § 3 ust. 1 i 2 ustawy DH 1.

- 23 Kúria (sąd najwyższy), najwyższy organ sądowiczy, stwierdził np. w komunikacie prasowym z dnia 11 października 2019 r., iż w prawie polskim nie istnieje przepis podobny do znajdującego się w prawie węgierskim, a dokładnie w § 231 ust. 2 dawnego kodeksu cywilnego, przepisu o charakterze uzupełniającym, który dotyczy ustalenia kursu wymiany walut, według którego długi wyrażone w innej walucie są przeliczane przy zastosowaniu kursu wymiany obowiązującego w miejscu i terminie płatności. Zatem rozwiązanie przyjęte w wyroku wydanym przez Trybunał Sprawiedliwości w sprawie C-26/13 nie może zostać zastosowane w prawie polskim. Wynika z tego również, iż w sprawach węgierskich nie mają zastosowania zawarte w wyroku [C-260/18] stwierdzenia dotyczące różnic kursów walutowych i środków mających zaradzić nieuczciwemu charakterowi ryzyka kursowego. Trybunał Sprawiedliwości nie unieważnił rozstrzygnięcia przyjętego w sprawie C-26/13. Zgodnie z treścią komunikatu prasowego wyrok ten nie stwarza konsumentom węgierskim nowych możliwości w zakresie zaskarżenia, ani podstawy prawnej do nowych roszczeń; kwestia różnic kursowych została ostatecznie rozstrzygnięta w drodze rozliczenia rachunków przewidzianego w pkt 3 orzeczenia Kúria nr 2/2014 PJE oraz w ustawie DH 2.
- 24 Sąd drugiej instancji, przed którym toczy się postępowanie w niniejszej sprawie, powziął wątpliwość, czy, biorąc pod uwagę, że przepisy prawa krajowego, to jest § 3 ust. 1 i 2 ustawy DH 1, mają być stosowane również wtedy, kiedy konsument wyraża odmienną wolę, przywołane przepisy prawa krajowego należy uznać za sprzeczne z art. 6 ust. 1 dyrektywy oraz, czy w takim przypadku należy ich nie stosować.
- 25 W świetle powyższych rozważań Győri Ítéltábla (regionalny sąd apelacyjny w Győr, Węgry) na podstawie art. 267 TFUE wnosi do Trybunału Sprawiedliwości o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w związku z pytaniem przedstawionym w sentencji niniejszego postanowienia.
- 26 [...]

27 [...] [postanowienia proceduralne wymagane przez prawo krajowe]

Győr, dnia 10 grudnia 2019 r.

[...]

[podpisy]

DOKUMENT ROBOCZY